

ТМ	Г. XXXVII	Бр. 4	Стр. 2077-2081	Ниш	октобар - децембар	2013.
----	-----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

Приказ
Примљено: 07. 10. 2013.

Милена Жикић

ПОЛОЖАЈ И ПЕРСПЕКТИВЕ МЛАДИХ ИСТРАЖИВАЧА У СРБИЈИ*

На почетку XXI века често чујемо: „Наука је средство овладавања светом, али она је истовремено и људска институција.” Међутим, да ли смо се запитали каква је перспектива младих истраживача у Србији? Одговор на постављено питање пружа монографија „Истраживања у области друштвених наука у Србији“ настала као део пројекта *Успостављање дијалога између заједнице истраживача и доносилаца одлука ради унапређења квалитета истраживања у друштвеним наукама у Србији*, који се реализује у оквиру Регионалног програма подршке истраживању у области друштвених истраживања на Западном Балкану (Regional Research Promotion Programme – RPPP).

Публикација садржи седам прилога (*Увод: Улога и значај науке и знања са посебним освртом на друштвене науке; Капацитети, праксе и проблем научноистраживачке заједнице у Србији; Финансирање истраживања; Питања вредновања научних резултата; Положај младих истраживача у Србији 2012; Ка унапређењу сарадње између научне заједнице и креатора политика у Србији; Оснивање удружења истраживача у области друштвених наука*) са низом предлога, сугестија и препорука. На свега 150 страница аутори су се потрудили да, на најбољи могући начин, укажу на проблеме и изазове са којима се суочавају истраживачи Србије у области друштвених наука. Обогаћена описном статистиком (графиконима, табелама, статистичким подацима), монографија пружа одличан увид у положај младих истраживача Србије.

Век у који смо закорачили пре неколико година донео је пуно новина на пољу сарадње са Западом. У складу с тим, младима је пружена прилика да учествују у реализацији пројеката које спроводе стране фондације. Године 2011. Институт економских наука организовао је конференцију „Стање и перспективе истраживања у области друштвених наука у Србији”, чији су закључци и препоруке послужили у отпочињању пројекта *Успостављање дијалога између заједнице истраживача и доносилаца одлука ради унапре-*

milenzakic85@gmail.com

* *Istraživanja u oblasti društvenih nauka u Srbiji: pregled stanja, karakteristični problemi i preporuke* (red. Ivan Stošić, Bojana Radovanović, Mihajlo Đukić). (2013). Beograd : Institut ekonomskih nauka, str. 150.

Ћења квалитета истраживања у друштвеним наукама у Србији. Програм пројекта је поверен Универзитету у Фрибургу, а под покровитељством Швајцарске агенције за развој и сарадњу. За подстицање и промовисање истраживања у друштвеним наукама у региону Западног Балкана задужен је регионални програм подршке истраживања у области друштвених наука на Западном Балкану. На тај начин, системом финансијске помоћи, истраживачки пројекти се реализују, исто као и окупљање истраживача на међународној конференцији „Друштвене, политичке и економске промене на Западном Балкану”. Резултат поменуте сарадње представља публикација *Истраживања у области друштвених наука у Србији*. Резимирајући начин спровођења пројекта исписан је *Предговор* књиге (7–10).

Пројекат је настао са циљем унапређења квалитета научне продукције у области друштвених наука, као и подстицања примене резултата истраживања у области поменутих наука ради унапређења друштвено-економског развоја земље. Од пројекта се очекује да у будућности подстакне сарадњу између доносилаца одлука и истраживача, као и да послужи за доношење битних одлука у друштвеној заједници. Пројекат је реализован уз подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Радна група је сачињена од истраживача из области друштвених наука, запослених у Министарству, и чланова Одбора за друштвене науке при Министарству, а чине је редовни професори, научни саветници, млађи истраживачи са факултета, института и организација цивилног сектора.

Уводно излагање (11–15), *Улога и значај науке и знања са посебним освртом на друштвене науке*, чини рад Јована Бабића професора Филозофског факултета у Београду. Правећи компарацију између природних и друштвених наука, Бабић констатује: „Природне науке истражују узроке појава у свету и објашњавају како се оне дешавају, друштвене испитују зашто се појаве дешавају. Док нас природне науке оспособљавају да овладамо природом, друштвене нам омогућавају да овладамо собом и креирамо бољи свет одговором на питање зашто је нешто пожељно и добро за нас и свет, или супротно? Највећа вредност друштвених наука огледа се у структури знања које треба да буде надградња природних наука и да нам каже шта је у оквиру оног што је природно и друштвено могуће, стварно добро и морално оправдано.” У закључном излагању аутор указује на потребу израде квалитетне базе података о научницима и научним резултатима у Србији, успостављања хијерархије циљева, која би била прецизније образложена од оне која је понуђена у „Стратегији научног и технолошког развоја Републике Србије до 2015”, са јасно одређеним приоритетима и предвиђеним начином реализације, као и постављања квалитетних и прецизних критеријума вредновања.

Капацитети, праксе и проблем научноистраживачке заједнице у Србији (16–82) представља други прилог у књизи и коауторски рад др Предрага Цветичанина и проф. др Мине Петровић. Рад је резултат истраживања спроведеног у периоду јануар–март 2012. године. Учесници у истраживању били су сви до сада ангажовани истраживачи на пројектима Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Од њих се очекивало да електронским путем пристигле упитнике попуне и својим одговорима допринесу реализацији истраживања. Од 1.300 истраживача, упитник је попунило 655 испитаника, од тога 626 из области друштвених наука, те је тај узорак и прихваћен. На основу добијених резултата истраживачи су до-

шли до следећих закључака: потребно је извршити обуку истраживача за писање пројеката, едуковати их на пољу страних језика, повећати доступност стручне литературе (стране и домаће), обезбедити стипендије младим изузетно талентованим истраживачима за студирање на престижним универзитетима у иностранству, са обавезом рада у домаћим научноистраживачким институцијама. Такође, поједноставити поступак признавања диплома и квалификација које су истраживачи стекли на иностраним образовним институцијама, укључити домаће стручњаке који су се образовали на иностраним универзитетима у рад научноистраживачких институција, уз веће организовање научних конференција и веће учешће на њима. Затим, омогућити више студијских боравака у иностранству члановима научноистраживачке заједнице у Србији, финансијски подржати објављивање радова у земљи и иностранству, уз усклађивање наставних и истраживачких активности запослених у научнообразовним институцијама, и побољшати материјални статус истраживача.

Аутори у раду посебну пажњу посвећују питању унапређења сарадње истраживача и научноистраживачких институција у Србији. На основу добијених резултата закључују да је потребно: повећати сарадњу између институција државних и приватних, као и образовних и истраживачких у области друштвених наука; омогућити истраживачима који раде на научноистраживачким институцијама да своја знања преносе у образовним установама; формирати удружења истраживача у области друштвених наука у Србији и извршити бољу информисаност о истраживачким пројектима, конференцијама и скуповима. Поред тога они дају одговор на питање како је могуће постићи вредновање научноистраживачког рада, и констатују да је кључ успешног рада истраживачке заједнице и Министарства просвете, науке и технолошког развоја у обостраној сарадњи.

Финансирање истраживања (83–93) је трећи прилог настао сарадњом Марије Величковић и Михајла Ђукића. Истраживачи су на основу дискусија чланова радне групе пројекта дошли до начина прибављања истраживачких средстава. Главна база финансија налази се у приватном сектору и стратегији „Европа 2020”. Такође, истраживачи предлажу и веће издвајање средстава из буџета за објављивање радова у престижним међународним часописима, као и помоћ подршке часописима да буду укључени на признате међународне листе. Веома важно је и обезбеђење институционалне помоћи истраживачким организацијама које аплицирају за средства, пружање подршке у писању међународних пројеката, финансирање теренског рада, који је предуслов за објављивање у водећим светским часописима, и укључивање у међународне пројекте.

Проф. др Душан Павловић са Факултета политичких наука у Београду и проф. др Бранко Урошевић са Економског факултета у Београду приступили су решавању *Питања вредновања научних резултата* (94–120), како је и насловљен четврти прилог. Пратећи квалитет научноистраживачког рада у друштвеним наукама у Србији, истраживачи су закључили да је на релативно ниском нивоу. Главни разлог за ниску међународну конкурентност домаћих истраживања и истраживача у друштвеним наукама налази се у недовољно подстицајном систему награђивања и промовисања научних радника и научног рада. Такође, грешка је и у образовном систему који не подстиче домаће истраживаче да производе квалитетна истраживања и своје

радове публикују у престижним међународним монографијама, учествују на међународним конференцијама и скуповима. Корен свих пропуста и лоших потеза треба потражити на редовним и последипломским студијама, тј. у застарелим наставним плановима и програмима. У складу са наведеним код веће групе истраживача константно се бележи дескриптивност у истраживању, рециклирање сопствених и туђих радова, као и недовољно разумевање теорије.

Пети прилог *Положај младих истраживача у Србији 2012* (121–134) приредили су проф. др Дубравка Валић Недељковић са Филозофског факултета у Новом Саду и мр Марко Кмезић са Правног факултета универзитета у Грацу. На самом почетку истраживања аутори су уочили да је недовољан број младих истраживача у области друштвених наука, као и да њихов статус није адекватан њиховом значају. Резултати истраживања показују да младе истраживаче карактерише низак ниво научне активности у домену публикавања радова, учешћа на научноистраживачким пројектима, научним конференцијама, као и мали број студијских истраживачких боравака. Мала ангажованост ментора и универзитета око младих истраживача још један је проблем који се јавља, поред недовољних финансија за одлазак студената на специјалистичке студије у некој од западних или источних земаља. Као последњи проблем аутори наводе превелику ангажованост сарадника у настави и науци како на универзитету тако и на пољу ненаучног рада.

Шести прилог *Ка унапређењу сарадње између научне заједнице и креатора политика у Србији* (135–146) приредили су проф. др Мирјана Рашевић из Института друштвених наука, др Тања Павлов из Групе 484 и мр Дејан Станковић из Института за педагошка истраживања. Поменути аутори сматрају да до сарадње између научне и политичке заједнице мора доћи због великог доприноса који друштвене науке могу пружити на пољу креирања политичких одлука. Сарадња се може постићи под условом да Влада, министарства, скупштина и други државни органи подрже сарадњу са научноистраживачким организацијама, омогуће привремени премештај истраживача из матичне организације у државни орган, изврше укључивање истраживача у радна тела која се баве креирањем јавне политике кроз интерактивне скупове (брифинге, округле столове), са циљем вођења експлицитних разговора из домена прагматичне политике. Поред сарадње са државом, сарадња са Министарством једна је од пресудних због средстава за финансирање истраживачких пројеката, вредновања истраживачких ангажовања у области креирања јавне политике, као и издавања одобрења за привремени премештај истраживача у државне органе. Дакле, добра комуникација представља предуслов у остваривању сарадње између научне и државне заједнице.

Оснивање удружења истраживача у области друштвених наука (147–150) је седми и последњи прилог који је израдила Радна група пројекта *Успостављање дијалога између заједнице истраживача и доносилаца одлука ради унапређења квалитета истраживања у друштвеним наукама у Србији*. На основу анализе рада може се уочити да удружења истраживача представљају јако важну улогу у промоцији и развоју науке, истраживању и научном образовању. Капитална улога поменутих удружења је уочена на пољу унапређења друштвеног угледа и статуса научника и истраживача у оквиру једне дисциплине. На основу наведеног може се закључити да се формирањем удружења унапређује квалитет научноистраживачке делатности, долази до повећаног дијалога између научника, као и до ангажовања

научноистраживачког подмлатка, чиме се утиче на популаризовање науке и истраживања. Поред тога, ова удружења раде на организовању конференција, симпозијума, предавања, семинара, објављивању научних публикација и креирању јавне политике од интереса за удружење.

На основу података Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије у циклусу 2010–2014. на истраживачким пројектима ангажовано је око 3.000 младих до 30 година старости. Од наведеног броја 217 истраживача је ангажовано на пројектима у друштвеним наукама и 151 у интегралној области унапређења доношења државних одлука. Истраживања су показала да је младим истраживачима неопходно учење метода и методологија у истраживању који би били применљиви у пракси. Одлична обука у академском писању представља важну вештину и обавезан предуслов за формирање доброг истраживачког кадра, па самим тим и неопходност спровођења потребних курсева. Неопходно је такође учестало организовање стручних семинара и ангажовати гостујуће професоре из иностранства на мастер и докторским студијама. Овај потез би омогућио будућим истраживачима да упознају најновије трендове у науци и настави и, поред тога, уклонио би јаз између студената који бораве у иностранству и оних који студирају на домаћим факултетима. Дакле, систем привилегованих би се потиснуо, а систем једнаких успоставио. И на крају запамтимо дефиниције знања и науке проф. др Јована Бабића: „Моћ знања је огромна, а ова особина његове неодољиве употребе чини ту моћ још већом! „Наука је средство овладавања светом, али она је истовремено и људска институција.”